

Temaattinen elämäkerta Väinö Voionmaasta

Maria Lähteenmäki: Väinö Voionmaa. Puolue- ja geopoliittiko. SKS 2014. 517 s. ISBN 978-952-222-556-6.

Maria Lähteenmäki on tehnyt Väinö Voionmaasta temaattisen elämäkertatutkimuksen. Siinä painopiste on tutkimuskohteena olevan professorin, raittiusmiehen, kansanvalistajan, kansanedustajan ja ministerin aktiivisuudessa itsenäisen Suomen rajoja hahmotettaessa, neuvoteltaessa ja päätettäessä.

Tutkimus on laaja ja perusteellinen, mutta Lähteenmäki on tutkimuskysymystensä mukaisesti tietoisesti joko ohittanut tai jättänyt vähäisemmälle huomiolle useat Voionmaan elämänvaiheet. Ohuimmin käsitellään Voionmaan vaiheita ensimmäisessä tasavallassa Tarton rauhan jälkeen aina vuoteen 1938 saakka. Teoksen temaattinen esitystapa johtaa siihen, että aikaloikkia eteen ja taakse on kohtuullisen runsaasti. Siinä mielessä kyse on modernista ja rohkeasta elämäkertatutkimuksesta. Toisaalta siinä mielessä ote on perinteinen, että tutkija korostaa ja nostaa Voionmaan panosta ja merkitystä Suomen historian ratkaiseissa vaiheissa.

Väinö Voionmaa kuului historianantutkijana siihen sukupolveen, joka hahmotti Suomen esihistoriaa heimojen ja maakuntien kautta. Tämä tulkintakehikko kytkeytyi kansakunnan luomiseen ja ekspansiiviseen nationalismiin. Voionmaalle Suomen suku ja historialliset nautinto oikeudet antoivat perusteita sille, että suuriruhtinaskunnan, kansanvaltuuskunnan johtaman punaisen Suomen ja

myöhemmin itsenäisen Suomen tuli saada alueita Venäjältä.

Suur-Suomi-into oli siis professorilla suuri, mutta hänen sosialisminsa oli Lähteenmäen tulkinnan mukaan sellaista, ettei Suomen tullut väkivalloin kaapata uusia alueita. Uudet alueet tuli Voionmaan kaavailujen mukaan liittää oikeaan valtioyhteyteensä tieteellisen argumentaation ja neuvottelujen voimalla.

Lähteenmäen tarkasti rajattu tutkimus tuo mielenkiintoista uutta tietoa Voionmaan toiminnasta punaisen Suomen ja bolsevistisen Neuvosto-Venäjän rajaneuvottelujen suomalaisena asiantuntijana ja Tarton rauhanneuvottelujen valtuuskunnan varsinaisena kartta- ja raja-asiantuntijana. Voionmaa teki menestyksekkään uran myös raittiusliikkeessä, Työväen Sivistysliitossa ja SDP:ssä. Hänen kirjallinen tuotantonsa oli laajaa. Voionmaa valittiin Helsingin yliopiston Pohjoismaisen historian ylimääräiseksi professoriksi vuonna 1918. Hän oli sosialistisenaattori Tokoin senaatisa vuonna 1917, ministeri Tannerin vähemmistöhallituksessa ja rauhanvaltuuskuntien jäsen vuosina 1920, 1940 ja 1944.

Lähteenmäki keskittyy tarkastelussaan Voionmaan historiallismaantieteelliseen tutkimustoimintaan ja tämän tutkimustoiminnan vaikutukseen Suomen rajojen muotoutumisessa. Avain teoksia olivat Voionmaan tutkielmat *Suomi Jäämerellä* vuodelta 1918 ja *Suomen uusi asema: Maantieteellisiä ja historiallisia peruspiirteitä* vuodelta 1919. Näissä teoksissa kiteytyi se osaaminen, joka oli Voionmaan ydinosaamista Tarton rauhanneuvotteluissa.

Lähteenmäki on mennyt Voionmaan nahkoihin niin voimallisesti, että hän kuvaa epäonnistuneen viiranhaut kovina takaiskuina ja yhteistyökumppaneiden leikkisät puheet loukkauksiksi. Varsinkin kahden Väinön – Tannerin ja Voionmaan – läheinen poliittinen kump-

panuus ja perheystävyyys jäävät kuvauksessa taustalle, kun Lähteenmäki tulkitsee Tannerin puheita ilkeiksi ja vähätteleviksi. Onko käynyt niin, että tutkija on projisoinut Tannerin ja Voionmaan jatkosodan aikana tapahtuneen välirikon paljon aiempiin aikoihin ja tapahtumiin?

Lähteenmäki haluaa tehdä Voionmaalle oikeutta. Voionmaan merkittävä panos ja suuri vaikutus Tarton rauhan neuvotteluissa on tuotu tässä tutkimuksessa vahvasti esiin. Lähteenmäen tulkinnan mukaan Tarton rauhan tekijöiden eturiviin on J. K. Paasikiven ja Tannerin rinnalle nostettava myös Voionmaa. Tämän näkemyksen vakuudeksi neuvottelut kuvataan kirjassa hyvin tarkasti. Myös Voionmaan rohkeus, päättäväisyys ja epätoivo jatkosodan vuosina on kuvattu tarkasti. Aiemmin julkaistun Voionmaan kirjekoelman ja Hannu Soikkasen SDP:n historian vuoksi Lähteenmäellä ei tässä kohden ole kovin paljon uutta tietoa tai tulkin-toja tarjolla.

Suomessa maantieteellis-historiallisen ajattelun uranuurtajan toiminta tieteen ja politiikan rajapinnoilla on kiintoisa tutkimuskohde. Lähteenmäen tutkimus tuokin uusia – osin kiistanalaisia – tulkin-toja niin SDP:n sisäisten jännitteiden kuin Suomen rajojen muotoutumisen historiaan.

FT, DOSENTTI TAPPIO BERGHOLM
HELSINGIN YLIOPISTO